

PROTOKOLL

Dnr
3764-2026

Sid
1 (5)

Justitieombudsmannen
Mattias Almqvist

Inspektion av Polismyndigheten, polisområde Stockholm Syd, lokalpolisområde Södertälje, den 6, 7 och 13 maj 2026

Inledning

Inspektionen inriktades på dokumentation av husrannsakan enligt 21 § polislagen. Vidare inriktades den på dokumentation av polisens användning av handfängsel i samband med dels omhändertaganden enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m.m., dels ingripanden enligt 13 § polislagen.

Inspektionen inleddes och avslutades med ett möte med bl.a. lokalpolisområdeschefen, biträdande lokalpolisområdeschefer och gruppchefer för olika funktioner i verksamheten.

lakttagelser och uttalanden av JO Mattias Almqvist

Dokumentation av husrannsakan enligt 21 § polislagen

Allmänna utgångspunkter

En polis får bereda sig tillträde till ett hus, rum eller annat ställe, om det finns anledning anta att någon där har avlidit eller är medvetslös eller annars oförmögen att tillkalla hjälp. En sådan åtgärd får vidtas även när det är nödvändigt för efterspaning av någon som är försvunnen, om denne kan antas behöva hjälp. (Se 21 § polislagen.)

Över husrannsakan och liknande åtgärder enligt polislagen ska protokoll föras. Av protokollet ska det framgå vem som har fattat beslutet om ingripandet, grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats, vem eller vilka som har deltagit i ingripandet, vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot, tiden för ingripandet samt vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet. (Se 27 § polislagen.)

JO har vid flera tillfällen framhållit vikten av att tvångsmedelsanvändning av rättssäkerhetsskäl dokumenteras noggrant samt på ett fullständigt och korrekt sätt. JO har också konstaterat att om dokumentationen är bristfällig så försvåras eller omöjliggörs en kontroll i efterhand av om det fanns förutsättningar för en

tvångsåtgärd och om den var ändamålsenlig och proportionerlig. (Se bl.a. JO 1998/99 s. 62, dnr 3468-1994 och 4328-1994, särskilt s. 94, JO 2009/10 s. 72, dnr 1516-2007, JO 2018/19 s. 415, dnr 7330-2016, och JO 2020/21 s. 342, dnr 1656-2018.)

Ärenden där det genomförts en husrannsakan enligt 21 § polislagen

I JO:s tillsyn över Polismyndigheten har det återkommande uppmärksammats att husrannsakan enligt 21 § polislagen inte dokumenterats i protokoll och att det i stället endast funnits en händelserapport över åtgärden. Det fanns därför anledning att följa upp den frågan inom ramen för denna inspektion.

Inför inspektionen hade JO begärt att få del av ärenden där det genomförts en husrannsakan enligt 21 § polislagen. I dessa inräknades även ärenden där det endast finns t.ex. en händelserapport över åtgärden.

När JO fick del av de handlingar som Polismyndigheten tagit fram visade det sig att handlingarna bestod endast av protokoll där åtgärden dokumenterats. Vid de kontakter som JO därefter hade med företrädare för lokalpolisområdet kom det fram att Polismyndigheten inte genomfört några sökningar i myndighetens IT-system för att ta fram eventuella händelserapporter enligt JO:s begäran. Det finns enligt uppgift inte någon s.k. åtgärdskod för husrannsakan enligt 21 § polislagen att använda vid sökningar efter händelserapporter där en sådan åtgärd framgår. Söklarheten är därmed begränsad och sökningar behöver göras genom fritext eller tänkbara rubriker. Eventuella händelserapporter som anträffas behöver sedan granskas manuellt, vilket enligt företrädare för lokalpolisområdet är tidskrävande.

En myndighet är enligt grundlag skyldig att lämna de upplysningar och handlingar som JO begär (se 13 kap. 6 § andra stycket regeringsformen). Polismyndigheten synes dock inte ha gjort några ansträngningar för att söka efter de efterfrågade uppgifterna i händelserapporter. Myndigheten har dessutom först i direkt anslutning till inspektionens genomförande informerat JO om problemet med sökningen. Detta är naturligtvis oacceptabelt. Jag kan konstatera att inspektionen begränsades som en följd av det inträffade.

I samtliga ärenden som JO fick del av hade åtgärden alltså dokumenterats i protokoll. Utifrån vad som uppmärksammats i JO:s tillsyn och det förhållandet att Polismyndigheten inte genomförde några sökningar i enlighet med begäran anser jag mig dock inte kunna utesluta att ingripanden enligt 21 § polislagen skett men ändå inte dokumenterats i protokoll.

Majoriteten av de granskade protokollen var tillräckligt väl dokumenterade när det gäller omständigheterna som föranledde husrannsakan. I de flesta protokoll framgick grunden för beslutet om husrannsakan och i flera fall var detta särskilt tydligt dokumenterat. I några fall var det även utförligt dokumenterat vad som i övrigt förekom vid husrannsakan. Som ett exempel kan nämnas ett protokoll där fotografier på en uppbruten dörr bifogats. Även om 27 § polislagen inte

innehåller något uttryckligt krav på att bifoga den typen av dokumentation till protokollet kan det ändå finnas goda skäl för det.

I ett protokoll hade beslutsfattarens namn inte redovisats och inte heller någon annan uppgift om beslutsfattaren framgick. I några enstaka fall hade grunden för beslutet inte redovisats alls och av beskrivningen i övrigt var det svårt att förstå vilka omständigheter som legat till grund för beslutet. En sådan bristande dokumentation är givetvis inte godtagbar. Jag vill här peka på vikten från kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt av att ett beslut om tvångsmedel dokumenteras klart och noggrant med bl.a. angivande av grunden för beslutet.

En annan iakttagelse var att det i några ärenden var tveksamt utifrån de uppgifter som dokumenterats om det var fråga om en husrannsakan enligt 21 § polislagen eller om det egentligen rörde sig om ett ingripande av annat slag, t.ex. en husrannsakan enligt rättegångsbalkens regler.

Dokumentation av användning av handfängsel

Allmänna utgångspunkter

Den som anträffas så berusad av alkoholdrycker eller annat berusningsmedel att han eller hon inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller för någon annan får omhändertas av polis (se 1 § första stycket lagen om omhändertagande av berusade personer m.m.).

Om en person genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna får polisen avvisa eller avlägsna personen från ett visst område eller utrymme, när det är nödvändigt för att ordningen ska kunna upprätthållas. Detsamma gäller om en sådan åtgärd behövs för att en straffbelagd handling ska kunna avväjas. Om ett avvisande eller ett avlägsnande är otillräckligt för det avsedda resultatet, får personen tillfälligt omhändertas. (Se 13 § polislagen.)

En polis som omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet får belägga honom eller henne med fängsel om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa (se 10 a § 1 polislagen). Fängsel får också användas vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl (se punkten 2 i nämnda bestämmelse).

Protokoll ska föras över ingripanden som innebär användning av bl.a. fängsel. Protokollet ska innehålla uppgift om skälen för åtgärden. (Se 28 § polislagen.)

Fängselbeläggning innebär för den frihetsberövade ett ytterligare ingrepp i den personliga integriteten av många gånger ganska allvarlig natur. Det är därför viktigt att sådana åtgärder vidtas först sedan det efter noggrant övervägande konstaterats att de är nödvändiga. För att motverka ett slentrianmässigt användande av fängsel, är det av stor vikt att fängselprotokollen i varje enskilt

fall innehåller en tydlig redovisning av skälen för åtgärden. (Se t.ex. protokollet från JO:s inspektion av Polismyndigheten i Jönköpings län, dnr 2579-2010.)

Ärenden där en polis beslutat om fängsel i samband med omhändertaganden enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m.m.

Fängselbelägningen var i samtliga fall dokumenterad i protokoll. I majoriteten av de granskade protokollen fanns det tillräckligt dokumenterade skäl. I ungefär en fjärdedel av ärendena saknades uttryckliga skäl men av beskrivningen av händelseförloppet gick det ändå i de flesta fall att sluta sig till att det funnits grund för beslutet att använda fängsel.

I flera protokoll framgick skälen för åtgärden på ett tydligt sätt och i vissa fall hade dessa antecknats under en särskild rubrik, vilket underlättade granskningen. Tidpunkt för anbringande och avlägsnande av handfängsel hade antecknats i samtliga protokoll.

När det gäller fängsel som initialt belagts av ordningsvakter framgick det inte om poliserna gjort en egen bedömning av om förutsättningarna för fängsel alltså var uppfyllda. Den bristande dokumentationen i det avseendet gav intryck av att fängslen mer eller mindre rutinmässigt behölls på. Enligt vad som kom fram vid det avslutande mötet är så inte fallet. Jag vill dock ändå framhålla att en polis måste göra en egen bedömning av omständigheterna i varje enskilt fall för att kunna ta ställning till om det med hänsyn till säkerhetsskäl är nödvändigt vid transport eller absolut nödvändigt vid våldsamt uppträdande att belägga den omhändertagna personen med fängsel.

Ärenden där en polis beslutat om fängsel i samband med ingripanden enligt 13 § polislagen

Fängselbelägningen var i samtliga fall dokumenterad i protokoll. I likhet med iakttagelserna som gjordes vid granskningen av protokollen över omhändertaganden av berusade personer fanns det i de flesta fall tillräckligt dokumenterade skäl och i några fall hade de antecknats under en särskild rubrik.

I några ärenden kunde det inte utläsas några skäl alls för fängselbelägningen. I två av ärendena angavs att personerna som belades med handfängsel inte ville samtala med patrullen eller göra som de blev tillsagda. Personerna avvisades så småningom från platsen. Jag vill därför erinra om att en förutsättning för att belägga en person med fängsel enligt 10 a § 1 polislagen är att personen uppträder våldsamt. Det framgick inte av dokumentationen att den förutsättningen var uppfylld.

Avslutande iakttagelse

Vid granskningen noterades att det i protokollen inte fanns något särskilt utrymme där det kunde anges om beslutet om fängsel fattades med stöd av första eller andra punkten i 10 a § polislagen. Det var därför ofta svårt att förstå vilken av punkterna i bestämmelsen som hade tillämpats. I endast ett protokoll angavs tydligt att personen fängslades ”för att säkerställa kontroll under

transport”. Utifrån detta kan det ifrågasättas om utformningen av protokollsmallen är tillräckligt tydlig för att bidra till att fängselanvändningen dokumenteras på ett fullständigt sätt.

Protokollförare vid inspektionen var rättssakkunniga Anna Sundström.

Uttalandena har gjorts den 22 juni 2026 av JO Mattias Almqvist.

Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.